

ІСТОРІЯ ВУЛИЦІ ЧЕРЕЗ ІСТОРІЮ ЖИТТЯ РОДИНИ ГРОМОВСЬКИХ

...З'явилася вона в XIX столітті. За струнки надвісянські тополі, висаджені князем Любомирським, назвали її Тополевою. Вулиця, що бере свій початок від центру Рівного і прямує на південь, на Здолбунів, за спогадами й описами відомих людей, що жили чи побували в нашому місті, була однією з найкрасивіших. Її особливою окрасою був парк, висаджений на горбистому ландшафті, за що цю місцину здавна називали Гіркою.

якою мене намагались напоїти. Були ми там до 1945 року. Потім поїхали до батькового брата Костянтина в Чехію, який власне нас і врятував, бо знав німецьку мову. Та й до чехів німці ставились більш лояльно. А потім нас завезли в табір у місто Ліберець, який я вже краще запам'ятала. Там була огорожа з колючим дротом, вишки з охороною, бараки. Це вже належало радянським військам. Звідти нас поїздом повезли додому. Поверталися ми вже четверо, бо в 1948 році в Чехії народилась моя молодша сестра Галя.

Потім на Гірці з'явився князівський «палацик», історія виникнення і підземні таємниці якого сьогодні неабияк цікавлять рівненських дослідників. У міжвоєнний період польського владування вулицю назвали іменем польського державного і політичного діяча маршала Юзефа Пілсудського. З приходом радянської влади в 1939 році вона стала вулицею 17 Вересня, бо саме цією дорогою зі Здолбунова у вересні 1939-го в місто вступали червоноармійці. Німецькі окупанти назвали її Постштрассе (Поштова), бо початок вулиця бере від головної пошти Рівного. У повоєнні роки радянська влада повернула вулиці назву 17 Вересня. У незалежній Україні їй спочатку було повернуто стару назву — Тополева (у 1992 році), а після трагічної загибелі лідера Народного Руху України В'ячеслава Максимовича Чорновола в 2000 році було ухвалено рішення назвати вулицю його іменем.

ВУЛИЦЯ І ЇЇ МЕШКАНЦІ

Історія кожної вулиці — не лише події й архітектурні пам'ятки. Насамперед — це її мешканці, які зберігають у своїй пам'яті події життя своїх родин, сусідів, а значить і нашого міста. Старші люди є носіями нашої суспільної пам'яті, бо кожен їхній спогад про найдавніше коріння власного роду — це цікава й захоплююча оповідь про історію нашого краю.

Поділилася своїми спогадами рівнянка Ірина Дмитрівна Павлік, родина якої до 1970-х років жила на вулиці Чорновола. Саме на місці, де стояли будинки її родичів по батьківській лінії Мучинських і Громовських, у 1971 році збудували багатопверхівку, яку рівняни називають «пила». Пані Ірина зберігає у своєму сімейному альбомі цікаві фото з життя рівнян першої половини ХХ століття, а серед її реліквій — унікальні документи й кілька цікавих речей тих часів.

Розповідає Ірина Павлік: «Мій дід по мамі Онуфрій Михайлович Мацуський був родом з Галичини. Після закінчення гімназії приїхав до Рівного і тут одружився з моєю бабцею, корінною рівнянкою Оль-

гою. Працював бухгалтером, вмів добре рахувати і все життя жив дуже економно. От і назбирав коштів, щоб купити землю і побудував цегляну хату на Видумці (їхня хата стояла поруч із сучасним автовокзалом, що на вул. Київській). У них було двоє доньок — Сусана і моя мама Галя, яка народилася в 1920 році...».

ЗА ВІДМОВУ ЗАЛИЦЬНИКУ — ДО ГУЛАГУ

Ірина Павлік ділиться спогадами про гірку долю своєї тітки Віри:

«Народилася Віра в 1910 році, закінчила українську гімназію в Рівному і за Польщі працювала на фірмі кави «Франка». Вона разом ще з двома працівниками їздила по різних містах, рекламуючи каву. У нас й досі зберігається чашечка з тої фірми.

Коли розпочалася Друга світова війна, дід з бабою поїхали на Галичину, а вдома на Видумці залишилась тьотя Віра, яка, щоб вижити, пекла пірижки і продавала їх. Після війни до неї став «підбивати клинці» якийсь молодий «кегебест», якому вона відмовила в залицянні. Ще й сказала щось «гостреньке». От за це 25-річну Віру в 1945 році судила «трійка», і потрапила наша красуня в ГУЛАГ. Там, на півночі Казахстану, вона тяжко працювала, копаючи траншеї для кабелів, що прокладали до якоїсь важливої будови. У нас зберігається її «Книжка окличника» з табору. Після повернення Віра деякий час жила з нами. Потім пішла працювати в аптеку №3, де й пропрацювала аж до виходу на пенсію. До кінця життя вона була членом «Просвіти». Її особисте життя знівечило те ув'язнення. Віра так і залишилася до старості самотньою».

У родині досі зберігається довідка про реабілітацію, в якій сказано: «Пастрик Віра Юхимівна заарештована 9 лютого 1945 року відділом контррозвідки «Смерш» Рівненського гарнізону і засуджена по статті 54-2 КК УРСР до 10 років позбавлення волі, звільнена 4 лютого 1953 року.

В місцях позбавлення волі знаходилась 7 років 11 місяців 25 днів. На підставі постанови прокуратури Рівненської області від 23 березня 1992 р. реабілітована».

«МОЯ ВУЛИЦЯ. ЩО ПАМ'ЯТАЮ»

Пані Ірина продовжує свою розповідь про власну родину, про те, як мешкали на вулиці, яка нині носить ім'я Чорновола.

«Моя мама теж закінчила Рівненську українську гімназію, — провадить рівнянка, — і в 19 років вийшла заміж за тата Дмитра Ілліча Громовського, який був по матері із родини Мучинських, що жили на колишній вулиці Тополевій. Бабця моя по татові Текля Мучинська похована біля Свято-Стефанівської церкви на кладовищі «Грабник», де поховані були власне і всі Мучинські. Дід по батькові працював поваром у поміщика в містечку Горохів на Волині. Очевидно, що така робота давала йому непогані заробітки, бо він зміг придбати землю поруч з парком Любомирського і побудував там хату. Загалом у тому кутку було сім будинків, які належали родині Мучинських. Дідова хата була серед них найкраща — цегляна, з великими вікнами. Бабця Текля померла рано і мій тато в 5 років залишився сиротою. Тато і його брат Костянтин закінчили Російську чоловічу гімназію, в якій зараз музей. Тато мав гарний голос, співав у гімназійному хорі, а потім — у церковному хорі Свято-Воскресенського собору. Дядько Костя, який був старшим за батька, після гімназії закінчив медичний інститут у Празі, одружився і залишився жити в Чехії. Коли старший син поїхав на навчання в Чехію, у діда не вистачало грошей, і він був змушений велику хату на вулиці Пілсудського (тепер Чорновола, — прим. авт.) продати, а збудував поруч меншу. Але її забрали німці.

Я народилася у 1942 році. А приймав мене на цей світ відомий лікар Борис Квашенко. У 1944-му німці нашу сім'ю — маму, тата і мене — вивезли в Німеччину в табір міста Одерберг. Мені було лише два роки, і в моїх спогадах залишився лише барак, де ми розмістилися і спали, як і всі інші, в

Повернувшись до Рівного, ми спочатку зупинились у батькової двоюрідної сестри Іларії Кравець, яка теж жила біля парку (тепер парк імені Шевченка). Її чоловік Олексій Платонов працював в МДБ, потім був журналістом, був відомим у Рівному фотографом. Він фотографував для республіканських газет всі паради, які відбувалися в місті. Поруч з нами на вулиці 17 вересня жили Дмитро Мучинський, Параска Мучинська, Наталочка і Юрко Мучинські, Борис Мучинський (виїхав в Америку, там загинув і його привезли сюди й тут поховали).

Мій тато, повернувшись до Рівного, працював комірником в обкомі «Червоного хреста» аж до виходу на пенсію, помер він у 1981 році.

Моє дитинство і юність минули в цьому районі міста, поруч з парком. Батько розповідав, що коли вони жили тут, то на вулицях ще були вкладені дошки-хідники. Розповідав, що коли сюди входили «совети», то поляки одразу почали втікати з міста. Любомирські (князі Любомирські, власники Рівного до 1939-го року) теж втікали зі свого будинку, що був у парку. Вони встигли забрати з собою найцінніше, що можна було винести в руках. Люди розтягали з того палацику (колишній будинок Любомирських у парку) все, що зосталося. Радянські війська теж тягнули з того будинку якісь цінності. Я ще пам'ятаю в парку, на тому місці, де стояв палацик, був високий насип, пам'ятаю фундамент. Будинок Любомирських стояв там, де зараз естрада. Парк раніше не був огорожений, в ньому росло багато старих дерев, а молоді висаджували в кінці парку. Пам'ятаю парашутну вишку, а поруч з нею були гойдалки.

Сама пані Ірина закінчила 10 класів у школі № 2, потім Рівненське медичне училище і все життя (45 років) пропрацювала медичною сестрою в онкологічній лікарні в Тютюковичах. Працювала в хірургії, і в реанімації. У 67 років пішла на пенсію.

Розповідь пані Ірини ілюструють старі чорно-білі фотографії, які вона береже, як крихти своєї пам'яті.